

KAPITALISTIČKA KRIZA

Esther Vivas: Kriza je službeno započela već prije pet godina, u rujnu 2008., kriza za koju su nam govorili da će brzo proći, i prošle su više od dvije godine od pojave pokreta 15M u svibnju 2011., velike društvene pobune protiv političara i bankara. Za to se vrijeme mnogo toga promijenilo. Danas vidimo kako režim nastao u tranziciji pušta vodu i kako se oštro propituje čitav niz institucija koje su tada iznikle, koje su se činile nedodirljivima, počevši od Monarhije, gdje je Kralj postao opće mjesto sprdnje, strukture stranaka, demokracije i modela autonomnih pokrajina.

Sustav tone, a to otvara niz prilika za promjene. Unatoč tome, ne smijemo zaboraviti da sustav ima manevarskog prostora za oporavak i da nam globalni odnos snaga nimalo ne ide na ruku. Moramo imati na umu da iz krize može izniknuti egalitarniji svijet ili još i gore društvo. Nalazimo se na raskrižju putova i nije jasno u kojem ćemo smjeru krenuti. Ovisit će to o tome tko će dobiti bitku za definiranje budućeg

društva: finansijski moćnici ili mi, zanemariva manjina ili nebrojena većina.

Suočavamo se s višestrukom krizom, društvenom, ekonomskom, ekološkom i političkom. Kriza je postala opipljivom. Kriza znači nezaposlenost, siromaštvo, deložacije, glad. I uočavamo granice institucionalne političke prakse, podložne moći financija i bez traga volje da zadovolji potrebe ljudi. Radi se o otimanju politike i o otimanju demokracije.

Ova višestruka kriza nije drugo do duboka kriza kapitalističkog sustava i čitavog modela civilizacije. Kriza koja pokazuje da je kapitalizam nesposoban zadovoljiti najosnovnije potrebe ljudi. Zato mislim da je danas najnormalnije odlučno se proglasiti “antikapitalisticom”, jer kako bi netko mogao sebe proglasiti “prokapitalistom” i braniti sustav koji osuđuje na glad u svijetu gdje postoji višak hrane, na umiranje od izlječivih bolesti, na život na ulici dok postoje prazne nastambe? Lihvarenje, pohlepa i stalna težnja za korišću pokreću ovaj sustav.

Kapitalizam funkcionira tako da se krize neprestano ponavljaju, a sadašnja je jedna od najvažnijih u povijesti. Jedna od karakteristika po kojima se razlikuje od prethodnih kriza, poput one iz 1929. ili one iz sedamdesetih, jest njena ekološka i klimatska strana. Klimatske promjene prijete životu na planetu kakvog poznajemo. Odgovor kapitalizma

jest bijeg prijema naprijed, on se boji “zelenim” i zagovara niz tehnoloških rješenja koja samo još više zaoštravaju društvenu i krizu okoliša s kojom se suočavamo. Zelena ekonomija nastoji merkantilizirati prirodu i život i velikim kompanijama otvoriti nove prostore za poslovanje. Dakle, promijeniti svijet ne znači promijeniti ga samo s antikapitalističkog gledišta, stavljajući potrebe ljudi iznad privatnih interesa, već i promijeniti ga s ekološkog i antiproduktivističkog stajališta. Ne provedemo li radikalnu promjenu sadašnjeg modela proizvodnje, raspodjele i potrošnje, koja će računati na granice planeta Zemlje, neće biti moguće alternative.

A to nije sve. Voljela bih dodati da ekonomska i društvena kriza koju proživljavamo najteže pogađa žene. Dok se reže u zdravstvu, socijalnim povlasticama, zakonu o osobama s posebnim potrebama... nevidljiv, ali prijeko potreban rad posvećuje se njezi ljudi, rad koji naposljetku opet pada na naša pleća. Njegov, za koju više nije zadužena država, naposljetku se bavimo u privatnom okruženju i njome se ponajviše bave majke i kćeri osoba s posebnim potrebama. Obiteljsko blagostanje održava se uz cijenu porasta ženskog rada kod kuće. Stoga, sadašnji izlazak iz krize tjera žene da se vrate u dom, ili nas navodi na nemoguću pomirbu radničkog i osobnog, obiteljskog života. Zbog toga je kriza također kriza njege. Kapitalistički sustav se u velikoj mjeri održava kroz neplaćeni

kućni rad koji najčešće obavljamo mi žene. Iz tog je razloga potrebno feminističko i antikapitalističko stajalište koje bi povezalno klasu i rod i artikuliralo oba aspekta.

Povrh rezova socijalnih i radničkih prava, koji osobito pogađaju nas kao žene, suočavamo se s nadirućom reakcionarnom ofenzivom protiv seksualnih i reproduktivnih prava. Nije to nov fenomen, niti bi nas trebao iznenaditi, jer on je konstanta u razdobljima krize. Projekt reforme zakona o pobačaju PP⁵, koji smjera daljnjem ograničavanju uvjeta za pobačaj, i koji nas unazađuje za mnogo godina, tek je vrhunac ledenog brijega. Radi se o politikama koje teže nametnuti normativni model heteroseksualne seksualnosti i kontrolirati reproduktivnu sposobnost žena. Ne žele da imamo pravo odlučivati o vlastitim tijelima ni o vlastitim životima.

Zbog svega navedenog korjenito promijeniti svijet znači promijeniti ga, prema mojem mišljenju, s antikapitalističkog, ekološkog i feminističkog stajališta.

Teresa Forcades: U ovom času krize prisjećam se teze o kraju povijesti, pada sovjetskog bloka i raspada blokovske podjele svijeta; u tom su se času javili glasovi koji su govorili da smo

5 PP – *Partido Popular*, Narodna stranka, španjolska stranka umjerene desnice, jedna od dvije najveće u zemlji.

došli do kraja povijesti. Što su željeli reći? Jer, ideja o kraju povijesti ostavila je snažan trag! Željeli su reći da je kroz povijest uvijek postojala želja da se izgradi bolje društvo i uvjerenje da se svijet može urediti na način kojim ćemo biti zadovoljniji. I to je, prema toj analizi, bilo uobičajeno u svim povijesnim razdobljima. I sada postoje glasovi koji tvrde da smo već isprobali sve: već smo isprobali sve sustave, isprobali smo sve načine organizacije. Stoga moramo postati svjesni da smo već stigli do kraja povijesti. Daljnje promjene više nisu moguće. Tako glasi ta teza. Pretpostavljalo se da kraj povijesti znači sustav koji nije savršen, ali je dovoljno dobar, no sadašnji sustav, u očima velike većine, ne samo da nije dovoljno dobar, već je užasan; postoje čak i izgledi da će se pogoršati, iznad svega zato što ne postoji moguća alternativa.

Kada pogledamo u prošlost, najviše nas boli broj mogućnosti koje nisu iskušane. Koliko je pokušaja pravih reformi odbačeno na pola puta kako bi se vratilo obrascima iz prošlosti, obrascima iz prošlosti s novim imenima koji se pretvaraju da su novi, a to nisu. Ja osjećam da postoji struja nepovjerenja, nepovjerenja u sredstva, nepovjerenja u osobe, a iznad svega nepovjerenja u mogućnost da se djeluje zajednički. I to je, mislim, lajtmotiv kapitalizma koji se naglašava, očito, apologijom kompetitivnosti. Ali postoje i drugi sustavi

koji zagovaraju isto, poput kastinskog sustava; to jest, ne možeš se pouzdati u ljude, neki ljudi moraju biti podčinjeni drugima. To je oblik uređenja društva koji polazi od takvoga postupanja. I vidim kako se to temeljno nepovjerenje sada ponovo javlja. Svima je kristalno jasno da sadašnja situacija nije zadovoljavajuća, da postoji mogućnost pogoršanja; s instanci koje sada održavaju takvo stanje govorilo nam se da stvari idu dobro – jer tako nam se govorilo do prije samo četiri dana – a sada nam se govori: stvari stoje jako loše, a povrh toga, što je ključno, nema alternative. I stoga mislim da je razgovor poput našeg dobro započeti razotkrivanjem toga diskursa, krhkosti i nedosljednosti toga diskursa, i činjenice da nije nov. Taj diskurs, prema kojem svijet ne može funkcionirati na drukčiji način, jer bi nas to odvelo u još goru situaciju, bio je diskurs koji je prevladavao kroz povijest kako bi se spriječile društvene promjene.

ZBOGOM MATRIXU

E. V.: Da. Strah, resignacija i apatija velika su pobjeda kapitalizma. Uvjeriti nas da se više nema što učiniti, da nema alternative, da ne možemo ništa promijeniti, velik je trijumf